

Секція 1

ЦІННОСТІ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЮДСЬКОГОБУТТЯ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Наталія МОЗГОВА

*Доктор філософських наук, професор, завідувачка кафедри філософії
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
mozgova@gmail.com*

Катерина ГОНЧАРЕНКО

*Кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
Київ, Україна
agneshka13@gmail.com*

ВІНІЛОВЕ ЗВУЧАННЯ ЧАСУ АБО ЦІННОСТІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ СЬОГОДЕННЯ

Інтелектуальна культура у всі часи виступала потужним потенціалом та рушійною силою до розвитку суспільства. Адже саме на ній тримається здатність до аналітики, творчості, формування найліпших ідей, які задають тон/вектор спільному тлу культури, що здатна барвитися наче кольоровий фільм. Свого часу ще Аристотель, формуючи ескіз до подальшого розуміння інтелектуала, як окремої ланки інтелектуальної культури, акцентував увагу на наявності в нього діяльнісного ума, що здатен розуміти та осягати істину на відміну від тих, кому належить пасивний ум, що спроможний хіба на відсторонене вгрузання в граніт осмисленого. Саме за рахунок цього, інтелектуал – це істота, насамперед, мисляча, діюча, рухома і відповідно інтелектуальна культура завдяки ньому отримує міцний ґрунт і неабиякий потенціал до того аби робити значні кроки до поліпшення будь-якої ситуації. За інтелектуальною культурою зазвичай тягнеться стійкий шлейф як від парфумів Givenchy/Lacoste – якісно, смачно, вартісно, не для всіх.

Багаж накопичених історією інтелектуальних знань, тексти, навички мислення, способи концептуалізації та аналітики оточуючого etc., що в поєднанні з мисленнєвими здібностями окремого інтелектуала – може бути чудовим засобом до формування чогось ціннісного. Та реалії виявляються менш кольоровими, адже на сьогоднішній день за інтелектуальною культурою все більше тягнеться шлейф хіба дешевих розливних парфумів

з підземного переходу на які чіпляється наліпка Givenchy/Lacoste, або ж як казав Жан Бодрійяр: формується інтелектуальна пустеля наповнена мозком, який не може пробитися крізь багатоголосся бутаформних фантомів.

Значною перевагою інтелектуала завжди виступала інтелектуальна свобода. Досліджувати, розбирати, збирати пазли до тла великого механізму, безпристрасно, виважено без будь-якої згоди беззаперечно прийняти поточність та занурюватися/підлаштовуватися під ситуацію. Свободно висловлювати свої погляди, якими б неортодоксальними, єретичними чи неприйнятними вони не були. Аби свого часу цим принципом не керувався Armani, то він ніколи б не побачив колір теракоту в тій брудній долівці, яку йому доводилося мити, а Буковські так і залишився б всього лише жалюгідним пиякою, що марнує життя в черговому пабі. Інтелектуальна свобода – це незалежний, автономний, творчий потенціал, це розвиток. Це далеко не хайп чи хейт, не підтримка трендової «теми дня» в соціальній мережі, ситуативні висловлювання щодо тієї чи іншої події з острахом виказаної десь мимохідь. Це зовсім не та свобода, якою керуються нинішні «інтелектуали», що добровільно чи вимушено намагаються дертися драбиною попсової впізнаваності, публічності, що здатні хіба знайти милицю понадійніше та міцно триматися за неї виправдовуючи власну інвалідність.

Істинна інтелектуальна свобода ніколи не керована позитивними чи негативними налаштуваннями, вона відсторонена від подобається/не подобається, вона не прагне визнання чи шанобливого ставлення, а відповідно індивід, який нею керується завжди позбавлений мети та ясності бачення кінцевого результату. Світ ніколи б не побачив всієї тієї палітри наукових відкриттів, аби кожен науковець знав межі власної допитливості. Цю свободу не можливо взяти: її наявність сама демонструє та висвічує людину. Вказує на всі її спроможності, здатності, на всю правдивість чи лицемірство. Жорж Батай називав мужньою, ту людину, яка здатна на таку свободу, оскільки саме це дозволяє вийти за межі шаблонного існування, і не лише для себе.

Інтелектуальна свобода завжди виступала тим ціннісним орієнтиром, яким керувалися окремі особистості, що робили свою справу попри все та не зважаючи ні на що. Однак, сьогодні висвічує нам дещо інші слайди дійсності. Ми живемо в епоху, коли так звані «інтелектуали» керуються тим зразком свободи, що в сартрівському звучанні формулюється «робити себе, замість того аби бути». На будь-якому з рівнів соціальної мапи все більше та більше з'являється тих, хто претендує на роль та статус

інтелектуала, але при цьому не має жодних підстав до того, аби ним бути. А відповідно, від такої діяльності ми не отримуємо нічого цінного, окрім хіба відчуття, що знаходишся в експериментальному тераріумі на який звідусіль поступають чергові дози випробувальної речовини, оскільки самі експериментатори не здатні до цілісного бачення необхідності того чи іншого експерименту, а в своїх діях керуються хаотичним тіпанням амеби. Звісно, не можна сказати, що ми повністю позбавлені інтелектуальної культури, адже це б призвело до повної деградації суспільства. Вона залишається, але знаходиться в досить критичному стані. Оскільки, умови, які створюють для інтелектуала, все більше нагадують бодрійярівську пустелю зі свobodно циркулюючим мозком, який з одного боку не може принадитися на всі ті умови, які перед ним ставлять, а з іншого має якість виживати в капіталістичному повсякденні.

Замість висновку. Давно усталеним є те, що музика є частиною нашого виховання, показником культури, мірилом певної епохи, рівнем інтелектуальності та освіченості. В своїй роботі «Культура принада та спротиву» Тарас Лютий згадує так звану епоху захоплення вінілом. 80-ті, коли вінілові платівки та портативний програвач були чимось недосяжним, захмарним, рідкісним але таким звабливим. Носій ніколи не передавався до перезапису, його звучання несло гаму почуттів і вражень всієї тієї палітри шляху досягнення нового екземпляру. Прослуховування вінілу – це свого роду ритуал, обряд який ніколи не буде властивий ширвжитку тиражованих сьогоднішнім засобів та форм відтворення музики. І навіть мода на ексклюзивне повернення до вінілу на сьогоднішній день виглядає чимось збоченим, оскільки окрім надуманої романтизації та пошуку чогось справжнього за звучанням, все ж позбавлена тієї ностальгічної складової, яку можуть відчувати люди, що безпосередньо переживали/творили ті моменти: які по-справжньому, захоплювалися, творили, які мали цінності та свободу. Створити ж своє, ціннісне та вартісне – сьогодні не спроможне, оскільки надто загубилося в плинні калейдоскопічності рухомої картини споживацтва. Чи згадає колись людство чергову версію AirPods невідомо, але програвач зі скрипучою голкою та підбірка платівок за якою стоїть ціла історія – точно будуть звучати в часі, принаймні доки існує пам'ять тих, хто творив цю епоху.

ЛІТЕРАТУРА

1. Baudrillard J. Le Pacte de lucidité ou l'intelligence du Mal. Paris : Editions Galilée, 2004, p. 12.
2. Baudrillard J. D'un fragment l'autre. [Entretiens avec François L'Yvonnet]. Paris : Editions Albin Michel S.A, 2001, p. 86.

3. Drucker P. Post-Capitalist Society. USA: Harper Business, 1993., P. 11.

4. Лютий Т. Культура припад та спротиву. К., Темпора, 2020. 576 с.

Світлана СТОРОЖУК

*Доктор філософських наук, професор кафедри української філософії та культури Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
Київ, Україна
svitlanastorozuk@gmail.com*

КОЛЕКТИВНА ТРАВМА ЯК ВИКЛИК УКРАЇНСЬКОГО СЬОГОДЕННЯ

В українському інтелектуальному дискурсі психічна травма довгий час залишалася на маргінесі суспільної уваги. Ймовірно, це було спричинено довготривалим перебуванням у складі тоталітарної радянської держави, цензура якої десятиліттями забороняла обговорювати багато проблем, й передусім голод 1932-33 рр., репресії 1937 р., травматичний досвід воєнних років тощо. Ситуація почала поступово змінюватися після здобуття Україною незалежності. Розбудова демократичної держави, супроводжувалася відродженням репресованої історичної спадщини українського народу та розсекреченням частини радянських архівів. Це стало важливим кроком для перегляду українством усталеного погляду на минуле та переосмислення трагічних сторінок своєї історії.

Зникнення цензури й заборонених для публічного обговорення тем уже в перше десятиліття незалежності, на жаль, не супроводжувалося стрімким зростанням суспільної уваги до історичної тематики й тим паче суспільних наслідків травматичного досвіду українства. Ситуація істотно змінилася тільки на початку XXI ст. у висліді різкого зростання суспільних розбіжностей, спричинених амбівалентним ставленням українців до тих чи інших історичних подій. Шукаючи відповіді на злободенні проблеми, українські науковці під тиском обставин звернули свій погляд на спомини про історичне минуле, що, як виявилось, продовжує визначати сьогодення. Піднесення означених проблем повертало у поле суспільної уваги феномен колективної травми, наслідки якої, поки що не отримали належного осмислення в українському інтелектуальному дискурсі.

Довготривала маргіналізація травматичного досвіду українства, непослідовна, а часто й фрагментарна історична політика, у єдності зі збройною агресією росії проти України, спричинила до відродження у колективній пам'яті українців споминів про злочини росіян в Україні в різні історичні періоди. Стихійно осмислюючи події сьогодення, українці